

**CBS De Wegwijzer – Protocol Intercultureel
leren, actief burgerschap en sociale integratie**

Datum eerste versie	01-09-2011
Datum laatste versie	01-09-2014
Documenteigenaar	Team CBS De Wegwijzer
Datum volgende toetsing	Schooljaar 2015-2016
Datum volgende borging	Schooljaar 2015-2016

Inhoudsopgave:	Bladzijde:
Hoofdstuk 1 Inleiding	3
Hoofdstuk 2 Intercultureel onderwijs	4
Hoofdstuk 3 Doelen en uitgangspunten	4
Hoofdstuk 4 Actief burgerschap en sociale integratie in de kerndoelen	4
Hoofdstuk 5 Praktische invulling	5
5.1 Protocollen	5
5.2 Sociaal veiligheidsbeleid	5
5.3 Concrete zaken waar we aandacht aan besteden	5
Hoofdstuk 6 Actief burgerschap en sociale integratie in de groepen	6
6.1 Groep 1 en 2	6
6.2 Groep 3 en 4	6
6.3 Groep 5 en 6	7
6.4 Groep 7 en 8	7

Hoofdstuk 1 Inleiding

Nederland is een multi-etnische samenleving geworden. Vele mensen zijn geboren in andere landen of hebben ouders afkomstig uit een ander land. De nieuwe landgenoten brengen hun eigen waarden en normen, godsdienst, cultuur, leefwijze, ervaringen en verwachtingen mee. Dat kan in de buurt, op het werk, maar ook op school soms problemen geven met de meerderheidsgroep: Nederlanders, die er hun eigen manier van leven op na houden en soms openlijk afwijzend reageren op de nieuwe 'medelanders'.

Kinderen van ouders uit culturele minderheden volgen het Nederlandse onderwijs. Ze hebben evenals de Nederlandse kinderen recht op kansen in het onderwijs. Dat recht ligt verankerd in wetten. De Wet op het Primair Onderwijs (WPO) bijvoorbeeld gaat er van uit dat de leerlingen opgroeien in een Multiculturele samenleving. Met intercultureel onderwijs kan aan dit uitgangspunt inhoud worden gegeven. Intercultureel onderwijs bereidt kinderen voor op 'samenleven'. Dat betekent vooral dat ze leren rekening te houden en om te gaan met overeenkomsten en verschillen tussen mensen afkomstig uit verschillende culturen.

Alle basisscholen en scholen voor speciaal onderwijs moeten inhoud geven aan 'ICO'. ICO is de afkorting voor Intercultureel Onderwijs. Intercultureel onderwijs is gericht op de bestaande en toekomstige verhoudingen tussen mensen van verschillende etnische achtergrond. Uitgangspunt is het multi-etnisch karakter van onze samenleving waarin alle kinderen opgroeien. Het belang van wederzijdse erkenning en van ontmoeting en interactie tussen mensen die in etnische afkomst van elkaar verschillen, dient in het onderwijs door te klinken.

Het doel van ICO is kinderen te brengen tot een houding en gedrag, waarin de gelijkwaardigheid van mensen van elke etnische achtergrond wordt erkend en gerespecteerd, zodat wederzijds begrip en interactie tussen leerlingen van verschillende etnische afkomst wordt bevorderd en het besef van de positieve waarde van etnische diversiteit wordt gestimuleerd. Het intercultureel onderwijs richt zich niet op een gedeelte van de schoolbevolking, maar op *alle* leerlingen. Zowel op de buitenlandse als op Nederlandse, zowel op kansrijke als op kansarme leerlingen, zowel op de schoolbevolking in Wassenaar als die in Haagse schildersbuurt. Niet de samenstelling van de leerlingenpopulatie en/of de school is het uitgangspunt van intercultureel onderwijs, maar het multi-etnische karakter van onze samenleving. Doordat de samenleving veelkleurig is geworden dient met name de school gestalte geven aan intercultureel onderwijs. Vandaar dat dit gegeven verankerd ligt in de WPO.

Hoe veelkleurig onze samenleving is, ervaren we in een Amsterdamse tram, een school in de Rotterdamse Afrikaanderbuurt, op de markt, in het postkantoor, de treincoupé, het ziekenhuis, de wachtkamer van de huisarts, de apotheek. Tijdens contacten op het werk, op school ervaren we over en weer het besef van verschillend te zijn, maar ook van het 'algemeen menselijke', van de wezenlijke gelijkheid ondanks alle uiterlijke- en culturele verschillen. Op multi-etnische scholen ligt aandacht voor de culturele achtergronden van leerlingen voor de hand. Vanaf 1980 was meestal wel duidelijk dat intercultureel onderwijs noodzakelijk was, maar het vormgeven daarvan ging met vallen en opstaan. In de loop der jaren werd intercultureel onderwijs een containerbegrip. Er ging van alles onder vallen, van 'Nederlands als Tweede Taal' en projecten over herkomstlanden van migrantengroepen tot onderwijs in verschillende moedertalen. Daardoor raakte het begrip uitgehold en leek intercultureel onderwijs steeds meer iets te zijn voor scholen met louter een etnisch gevarieerde leerlingenpopulatie.

Ten onrechte, want *alle* leerlingen groeien op in een multi-etnische samenleving. Dat stelt niet-gemêleerde (witte) scholen voor een grote uitdaging. Er moet méér gebeuren dan een exotische projectweek of een lessenserie over discriminatie en vooroordelen. De veelkleurigheid zal bewust binnengehaald moeten worden, anders krijgen de kinderen een te smal sociaal-cultureel bewustzijn en

blijven ze steken bij een eurocentrisch wereldbeeld. Om die reden maakt de Anne Frank Stichting al jaren intercultureel lesmateriaal dat voor alle scholen bedoeld is, ook voor die scholen waar etnische variatie ontbreekt. Intercultureel onderwijs richt de aandacht ook op de variatie in uiterlijk en cultuur die misschien niet in de klas zélf maar wel in de maatschappij aanwezig is. Dat kan door leerstof en persoonlijke verhalen zó te kiezen dat ze een multi-etnisch perspectief bieden. Ook de persoonlijke ervaringen van leerlingen bieden aanknopingspunten, al vraagt dat vaak even een gericht zoeken.

In het algemeen gaat intercultureel onderwijs uit van alertheid op de culturele variatie in de samenleving en op een positieve en respectvolle benadering van de verschillen daartussen. In het bijzonder richt het zich op de persoonlijke attitudevorming van kinderen. Intercultureel onderwijs heeft te maken met het eigen ik van het kind en het accepteren van alle mogelijke culturele verschillen tussen kinderen'.

Hoofdstuk 2 Intercultureel onderwijs

Het uitgangspunt dat leerlingen opgroeien in een multiculturele samenleving is uitgewerkt bij de wereld oriënterende vorming van kinderen (dit omvat: het onderwijs in oriëntatie op mens en samenleving, het aardrijkskundeonderwijs, het geschiedenisonderwijs, het onderwijs in geestelijke stromingen/Godsdiens(en); het schooleigen Godsdiensonderwijs).

Ook bij andere vormingsgebieden, zoals Muzikale vorming, Taal en Kunstzinnige vorming besteden we - daar waar mogelijk en noodzakelijk- aandacht aan de multiculturele samenleving. Bij de behandeling van thema's en projecten komt e.e.a. expliciet aan de orde. Daarnaast beschikken we over onderwijsmiddelen die voldoen aan de elementaire vereisten van intercultureel onderwijs (qua waarden, normen, respectvol omgaan met elkaar, tolerantie). Ook hanteert onze school regels en afspraken ter voorkoming en bestrijding van vooroordelen en discriminatie. Tenslotte laten we de leerlingen op geëigende momenten met elkaar samenwerken in (cultureel gezien) heterogene groepjes.

Hoofdstuk 3 Doelen en uitgangspunten

Leerlingen oriënteren zich op zichzelf, op hoe mensen met elkaar omgaan, hoe ze problemen oplossen en hoe ze zin en betekenis geven aan hun bestaan. Leerlingen leren hun wereldbeeld (over henzelf en de wereld), aan de hand van actuele onderwerpen, voortdurend 'bij de tijd' te brengen. Leerlingen brengen tot een houding en gedrag, waarbij de gelijkwaardigheid van mensen van elke etnische achtergrond wordt erkend en gerespecteerd, zodat wederzijds begrip en interactie tussen leerlingen van verschillende etnische achtergronden wordt bevorderd en het besef van positieve waarde en etnische diversiteit wordt gestimuleerd.

Hoofdstuk 4 Actief burgerschap en sociale integratie in de kerndoelen

Een directe relatie met burgerschap is in de kerndoelen te vinden in het domein 'Oriëntatie op jezelf en de wereld'. Dit leergebied behandelt hoe mensen omgaan met zichzelf en elkaar, en hoe ze betekenis geven aan hun bestaan. Daarnaast komt de natuurlijke omgeving en haar verschijnselen aan de orde en de wereld veraf, dichtbij, toen en nu. Veel kerndoelen zijn met actief burgerschap en sociale integratie verbonden: direct, zijdelings of in voorwaardelijke sfeer.

Voor het primair onderwijs gaat het voornamelijk over de volgende kerndoelen:

- 34 De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.
- 35 De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.
- 36. De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.
- 37. Leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
- 38 De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse Multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen en ze leren respect op te brengen voor verschillen in op- vattingen.
- 39 De leerlingen leren met zorg omgaan met het milieu.
- 53 De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

Hoofdstuk 5 Praktische invulling

Actief burgerschap en sociale integratie is op onze school geen afzonderlijk vakgebied. Toch wordt van- uit verschillende perspectieven aan de vorming van kinderen op dit terrein aandacht besteed. Vanuit onze levensbeschouwelijke identiteit wordt tijdens de godsdienstige vorming met name aandacht besteed aan normen en waarden, die te maken hebben met het kind zelf, maar ook met de wijze waarop men omgaat met de ander, de omgeving en de samenleving, zowel de samenleving in het klein (gezin, school, dorp e.d.) als de totale samenleving (de wereld):

1. We besteden aandacht aan de wijze waarop we met elkaar omgaan.
2. We erkennen dat er verschillen zijn tussen de mensen.
3. We laten die verschillen tot hun recht komen.

5.1 Protocollen

Omdat we het belangrijk vinden dat de school een veilige en vertrouwde omgeving is voor leerlingen, leerkrachten en ouders, hebben we in een aantal protocollen onze schoolregels- en afspraken vastgelegd:

1. Protocol Omgaan met elkaar (omgang leerlingen, leerkrachten en ouders etc.).
2. Protocol Regels en routines (school- en groepsregels etc.).
3. Protocol De groep een groep (bevordering van de groepsvorming etc.).
4. Protocol Pesten (werkwijze bij eventueel pestgedrag en de gewenste reactie etc.).
5. Protocol Veiligheid (veiligheid bij gymles, excursies, schoolreisjes, schoolkamp etc).

5.2 Sociaal veiligheidsbeleid

Bovendien is op school het beleidsplan 'Sociale veiligheid' aanwezig. Onderdelen van dit sociale veiligheidsbeleid zijn o.a.

1. Klachtenregeling.
2. Monitor sociale veiligheid leerkrachten.
3. Monitor sociale veiligheid leerlingen.

4. Protocol huiselijk geweld, mishandeling verwaarlozing, seksueel misbruik.
5. RI en E (Risico Inventarisatie en evaluatie).
6. Omgaan met rouw en verdriet.

5.3 Concrete zaken waar we aandacht aan besteden

Op school besteden we aandacht aan actief burgerschap bij de volgende concrete punten:

1. De schoolregels.
2. Methode voor godsdienstige vorming 'Kind op maandag'.
3. De methode voor sociaal emotionele ontwikkeling 'Kanjertraining'.
4. School televisie: o.a. Nieuws uit de natuur, TV weekjournaal.
5. De methode voor godsdienstige vorming 'Kind op maandag'.
6. De methoden voor WO aardrijkskunde, geschiedenis, natuur en techniek en verkeer.
7. Het blad Samsam.
8. Projectweken.
9. Gastlessen over geestelijke stromingen, rituelen, tradities e.d.
10. Bezoeken aan musea en tentoonstellingen.
11. Excursies naar bedrijven.
12. Anne Frank Krant
13. Aandacht voor 4 en 5 mei-vieringen.
14. Het organiseren van Kerk-, School- en Gezinsdiensten met een bepaald thema.
15. Het betrekken van ouders bij de schoolprojecten.
16. De ouders op de hoogte brengen van de schoolregels.
17. Schoonhouden van de schoolomgeving
18. Acties voor goede doelen (Lopen voor water, Voedselbank, World Servants, Ghana, etc.)
19. Jantje Beton, Oranje Fonds
20. Kinderpostzegels.
21. Projecten die actueel zijn.
22. Voorstellingen in het kader van Uur-cultuur.

Hoofdstuk 6 Actief burgerschap en sociale integratie in de groepen

6.1 Groep 1 en 2

1. Elkaar helpen, bijvoorbeeld bij schoenen veteren.
2. Gezond gedrag.
3. Inloop van 8.15 tot 8.30 uur.
4. Kerk-, School- en Gezinsdiensten.
5. Lessen in hygiëne.
6. Methode voor godsdienstige vorming 'Kind op maandag'.
7. Methode voor sociaal emotionele vorming 'Kanjertraining'.
8. Gastsprekers
9. Ouderbezoeken en oudergesprekken.
10. Projecten over natuur, beroepen etc.
11. Schoolregels / groepsregels.
12. Schooltelevisie.
13. Tijdens thema's in de groep – Schatkist.
14. Vieringen zoals Sint Maarten, Sinterklaas, Kerst en Pasen.

6.2 Groep 3 en 4

1. Kerk-, School- en Gezinsdiensten.
 2. Methode voor begrijpend lezen 'Tekstverwerken'.
 3. Methode voor godsdienstige vorming 'Kind op maandag'.
 4. Methode voor sociaal emotionele vorming 'Kanjertraining'.
 5. Methode voor taal 'Taal op maat'.
-
6. Methode voor verkeer 'Klaar over' (groep 3-4)
 7. Ouderbezoeken en oudergesprekken.
 8. Projectweken.
 9. Schoolregels / groepsregels.
 10. Vieringen zoals Sint Maarten, Sinterklaas, Kerst en Pasen.

6.3 Groep 5 en 6

1. Kerk-, School- en Gezinsdiensten.
2. Methode voor begrijpend lezen 'Tekstverwerken'.
3. Methode voor godsdienstige vorming 'Kind op maandag'.
4. Methode voor sociaal emotionele vorming 'Kanjertraining'.
- 5.
6. Methode voor taal 'Taal op maat'.
7. Methode voor verkeer 'Op voeten en fietsen'
8. Methode voor wereldoriëntatie 'Wijzer door de tijd' (geschiedenis).
9. Methode voor wereldoriëntatie 'Nieuws uit de natuur' (biologie en techniek).
10. Methode voor wereldoriëntatie 'Wijzer door de wereld' (aardrijkskunde, culturen, godsdienst)
11. Ouderbezoeken en oudergesprekken.
12. Projectweken.
13. Schoolregels / groepsregels.
14. Vieringen zoals Sint Maarten, Sinterklaas, Kerst en Pasen.

6.4 Groep 7 en 8

1. Bespreken van actuele onderwerpen d.m.v. krantenberichten.
2. Blad Samsam.
3. Kerk-, School- en Gezinsdiensten.
4. Methode voor begrijpend lezen 'Tekstverwerken'.
5. Methode voor godsdienstige vorming 'Kind op maandag'.
6. Methode voor sociaal emotionele vorming 'Kanjertaining'.
- 7.
8. Methode voor taal 'Taal op maat'.
9. Methode voor verkeer 'Jeugdverkeerskrant'.
10. Methode voor wereldoriëntatie 'Wijzer door de tijd' (geschiedenis).
11. Methode voor wereldoriëntatie 'Natuur buitengewoon' (biologie en techniek).
12. Methode voor wereldoriëntatie 'Wijzer door de wereld' (aardrijkskunde, culturen, godsdienst)
13. Ouderbezoeken en oudergesprekken.
14. Projectweken.
15. Schoolregels / groepsregels.
16. Schooltv weekjournaal.
17. Vieringen zoals Sint Maarten, Sinterklaas, Kerst en Pasen.

Leerkrachten, de OR en de MR onderschrijven gezamenlijk dit Protocol Intercultureel leren, Actief burgerschap en Sociale Integratie.